

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philomathi Mvsae Ivveniles

Alexander <VII., Papst>

Coloniae Vbiorum [i. e. Amsterdam?], 1645

XL. Iter Ferraria Coloniam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12750

X L.

ITER FERRARIA COLONIAM.

Qua terra istud, qua fluminibus Mæno Rhenoque,
actum Anno CIO IOC XXXIX, profequitur; no-
tatu digna, quæ viderit, recensens.

Qui Prolegati jamdudum munere functus,
Exacto felix tecum Ferraria lustro,
Tantundem Melitæ Fidei Quæsitore obivi;
Ecce iterum tua tecta libens, atque arva, reviso,
Dum celer ad Rheni regiones Nuncius, æstus
In medios, propero, magni quo jussa sequentem
VRBANI impellunt. Quartam præbebat Iulus
Lucem, cum Eridanum transgressus ponte abiugis
Navibus imposito, medio quem flumine, longo
Devinctum fune, ac verso temone fluentem
Obscuri dixerunt Lacus: per plana recedens
Bentivoli siccata manu, cedentibus undis
Imperio Cereris, Trecentæ ad prandia veni.
Hic nos ad dextram transmittit Tartarus oram
Innocuus, comitemque suo dat se aggere plenus
Proximus illi Athesis: Lignani sole cadente
Mœnia contigimus, rigidus verum inde repellit
Occlusæ custos arcis, noctisque per umbram
Cogit ad Anghiari infelix divertere tectum,
Hic ubi sicca fames lassis somnum artibus arcet.
Postera lux oritur; non mundo nomine dicta

E 5

Insula,

Insula, tum recreat dapibus, patriamque Catulli
 Ostentat celebrem; planis interluit illam
 Cœnomanum campis Athesis, clivoque resurgit
 Vrbs, cultu hortorum, ac veteri spectanda teatro:
 Dives opum, populoque frequens, domibusque superba
 Scaligerum quondam, Venetum nunc scepra veretur,
 Amisso hinc famulo, quem labes Græca notabat,
 Digredimur sexta, triviis, miserabile visu,
 Obvia ab arboribus suspensa cadavera fontum
 Inspicimus, læva refluus dum labitur amnis
 Impiger, angustaque utrinque à valle receptus
 Præruptæ rupis, Clusam dixere coloni;
 Miles ubi exiguum callem custodit in arcto,
 Leticamque humeris transfert. pervenimus inde
 Dulcevum, Venetæ pagum ditionis, ad horam
 Undecimam, & mane ad quartam nos detinet Alla
 Hospitibus gratis; prima hic hypocausta videri
 Hyberna incipiunt; Germani Principis urbe
 Constitimus noctu, Robur cui nomina fecit.
 Euganeis quondam regio populata recedit,
 Qua læva exoriens diffundit lumina Titan.
 Sancto Concilio Patrum laudata Tridenti
 Tempora diem, & dulci nos Præsulis ora morantur
 Alloquio. æstivum nocturnus mitigat imber
 Phœbum, & perniciem damnosi pulveris arcet.
 Ad Levis pontem placido sermone benignus
 Deducit civis; reficit mox mensa Salorni,
 Auraque, quæ nimbos udoque tonitrua cœlo
 Evocat, & madidos vicinam pellit ad Egnam.
 Frigida Bolzanum cœnosaque semita ducit,

Empo-

Emporium felix, ac multis mercibus aptum,
 Germanis Italisque & Gallis collyba mutat.
 Liquimus hic Athesin pransi, Vallemque Venustam,
 Tirolique arcem læva, dextraque gemelli
 Excipimus strepitus Atagis per confraga saxa
 Precipitis; noctu fessis exile paratur
 Hospitium Colmar; comitem tum fervida febris
 Occupat, & famuli incerto vestigia gressu
 Obliquant, Baccho madidi; per compita aberrans
 Ebrius hic medio solis disparuit æstu,
 Æthiope amisso ad noctem comparuit ille:
 Post ortum lucis lecticæ confidet æger.
 Ipse equitans Rhætis exulta ferocibus arva,
 Et Brixinensem Zephyris vernantibus urbem
 Devenio; vino puras hæc addidit undas,
 Frigore quæ certant, nivibus per proxima montis
 Culmina conspersis: argentem exponit ad urnam
 Exiguus Mols; hinc placida transacta quiete
 Nox est: Sterzingam ascendo, celebrata fodinis
 Argenti loca, Phæboque exoriente nivosum
 Ad Pyrenæum, per celsa cacumina Preiner
 Quem vocitant montem, Arctoas revolutus ad Alpes
 Dimissoque Atagi, (Laisack dixere recentes,)
 Steinachium versus declives labor in oras.
 Extrema medio descensu carmina sponda
 Æri incisa locum signant, ubi Carolus orbe
 Hesperio rediens Cæsar, venientis ab Oeno
 Ferrandi Austriaci amplexus fraternaque amoris
 Excepit signa. hinc præbet Greis prandia, serra
 Qua, fluidis agitata, trabes intersecat, undis.

Marræ.

Matra rigens cœnam ponit ; Matreia Latinis
 Scribitur : hinc illinc rivis labentibus , Oeni
 Venimus ad Pontem, Inſprukum cognomine vulgi.
 Hanc Tuſca Auſtriaci moderatur Principis urbem
 Iamdudum conjux , ſceptrum ceſſuraque natis
 Inſignis pietate præit, cunctiſque verenda.
 Ad trinam hic lucem ſubiſto, exceptus honore,
 Delicias Ambræ, arma Ducum, ſimulacraque Regum
 Anea ſacratas laudo diſpoſta per ædes,
 Reliquias divûm, gemmis auroque nitentes,
 Templaque magnifico Patrum ſurgentia ſumtu.
 Hic pluvia aſſidue, nebulaeque, nivesque perennant ;
 Atque ideo hybernas æſtivo frigore veſtes
 Indutus, propero Seefeldt, miracula templum
 Servat ubi, ſacram Cererem, cantique reſſum :
 Nobilis ancipiti quondam cum mente ſuperbit,
 Et majora petit non flexo poplite liba
 More Sacerdotum, vix aræ acceſſit, & ipſum
 Cepit dura ſilex pedibus calcata prophanis
 Hiſcere, ſtant ſaxo cava adhuc veſtigia crurum
 Impreſſa, ac dextræ, ſanctis quam admoverat aris.
 Tum Mittenwaldi, Phœbo inclinante, quieſco :
 Hinc lacus aſpicitur tremulis ſpatioſus in undis,
 Quem circum colles ſylvæque umbraeque coronant.
 Veſcor ibi ; at valles jam jam pertæſus iniquas
 Montesque, in planas camporum transferor oras,
 Stagnaque ; dant ſomnum Patribus vicina beatis
 Hoſpitia, ut nomen ſervant. Lux poſtera, Wolfers-
 Hausen tecta aperit, quondam ſtatione peracta
 Vidrici hoſtilis flamma combuſta Suedi,

Prata

Prataque, & ex cultos campos, Phœboque tepentes
 Auras, Munachiumque, senex qua regnat in urbe
 Dux, clarus pietate, armis, atque arte regendi;
 Quamque Isarus lambit, Boiis Isarisca vetustis.
 Hic ego, privatus visens delubra viasque,
 Agnitus excipior curru, sonituque tubarum,
 Inque Palatinas deducor comiter ædes.
 Innumeras ædes connectunt atria circum
 Grandia, porticibus longis circumdatur hortus,
 Fontibus exiliunt undæ; monumenta decorem
 Argent, seu varii lapidis, seu fusa metallo.
 Multiplici splendent auro laquearia picta,
 Cælatas valvas, pretiosa aut marmora cingunt,
 Aut plastes variis illudens artibus ornat;
 Codicibus cultis hinc Bibliotheca renidet;
 Hinc veterum effigies magna spectantur in aula;
 Turmaque nobilium stabulo servatur equorum;
 Regia, Cæsareo hospitio devota, nitescit
 Haud minor ætheria solis, quam carmina fingunt.
 Impia Suecorum flexerunt lumina regis
 Deliciæ; obstupuit visis, flammisque pepercit.
 Omnia miratus regali condita luxu,
 Assiduis quamquam pluviis cœnoque refertas,
 Erro vias, Pruchamque peto, qua labitur Amber.
 Interea Bavarus transmittit munera Princeps.
 Digredimur pransi octava, parvoque cubili
 Dat tenuem victum Fegerbach rusticus hospes.
 Imbre madens exin Fridbergæ incendia cerno,
 Ad dextram rursus surgentis, barbarâ postquam
 Agmina cesserunt: ad quintam me tenet, amne

Vallata,

Vallata ac muris, Augusti nomine dives
 Vindelica, urbs quondam multis exculta colonis.
 Hic Lycus hinc Vindo geminatim confluit; altas
 Scandit lymphæ ædes, arctis siphonibus acta,
 Ingenio gentis, proprio mox pondere multis
 Fontibus effundit sese, rursusque per auras
 Sponte sua levior resilit, luditque cadendo
 Per medias æris statuas; hic machina portas
 Dum referat coram hospitibus, post terga recludit:
 Dædaleæ arcanis pulsantur motibus horæ,
 Æmula naturæ astrorum ingeniosa volatus
 Sphæra refert; solisque vias, lunæque labores,
 Exiguus miscens immensos orbibus orbes.
 Bellica sat multis hoplothea refulget ab armis.
 Hic artes cultusque vigent, hic curia splendet,
 Templaque, sed miseram vexat nunc hæresis urbem.
 Rheni ad castra ducem Weimarum funere cassum
 Fama refert, passimque hostes sub signa venire
 Cæsaris; hic lucem ingratam mihi tædia & imbres
 Efficiunt, magno tæupo quam vendidit auro.
 Afferimus Westendorfi, queis vescimur, escas,
 Et Donawerdæ decima consistimus hora.
 Insula Danubii Germanis voce Latina
 Vertitur; urbs Bavaræ concessa, binominis Istræ
 Adjacet ad ripam, tenues qua Wernius undas
 Admiscet, dudum crudelis præda Suæci,
 Bellorum flammis ostentans diruta tecta.
 Sol simul illuxit cælo, nos grande subimus
 Cænobium Kaisaim, desolatoque jacentis
 Puechdorfi colles, Monhaimque ex hoste paventem;
 Namque

Namque ubi viderunt venientes, arva fugaci
 Corripuere pede agricolæ, jumenta trahentes
 Ad castrum; patuit juxta accedentibus error,
 Excussique metus; dapibus tum vescimur; omen
 Infaustum fingens, sextam quod solverat ante,
 Subvertit currum demens auriga; cadentum
 Alter crura dolet, caput alter; hic ora, latusque.
 Dextera Wiltzburgi eminent arx invicta Sueco;
 Dant Weissenburgi defessis moenia somnum,
 Rednitzi ad rivum, hæretico dominata furore
 Imperii tellus; prædonum hic agmina fertur
 Insultare viis, spoliisque inhiare per umbras
 Sylvarum; atque ideo pretio conducere iniquo
 Cogimur armatas acies, ipsumque timendum
 Tutamen. Bello semiuertam Teutonum urbem
 Militis Oellingam, & Pleinfeldt lux postera monstrat
 Per dubios colles. Rotti tum campo malignus
 Detinet, extorquens mentitis artibus aurum;
 Et Norimbergam, hinc tempestas orta, latronum
 Inde timer, propero cogunt contendere cursu.
 Hercyniæ in medio sylvæ gens Norica tutum hanc
 Effugium exstruxit, campos populantibus Hunnis.
 Assurgit placide clivo, circumdata muro
 Urbs gemino, centrum Germanis; dividit undis
 Pegnitiis; veteri miles supereminet arce,
 Quam circum turres & propugnacula cingunt;
 Artificum ingenio pollens, populoque frequenti,
 Lata vias, plateas, immensa palatia, templa,
 Fontesque ostentat, cæco sed lumine, falsa
 Religione tumens, Erebo sua funera debet.

Nuncius

Nuncius, hostiles prædatum hîc serpere turmas,
 Bambergam versus merces, armentaque equorum,
 Fert lacrymans; equites ideo, cedente senatu,
 Et tubicen sumti: Ermstkirchenum ad inhospita tecta
 Noctu imus, paleæ præstant sat molle cubile;
 Arma manu socii disponunt prompta, suasque
 Excubias: nebula abscessum comitante, Neustadt
 Reliquias belli miseras, incendia, plorat,
 Desertasque plagas; Langenselti arva, Pibrachi,
 Maternæque Ceres complet, parvisque Lyæus
 Vitibus exornat, Moenus qua interluit amnis
 Kitzingam: Vpilio Pipini hanc condidit urbem,
 Ut perhibent Franci, templum claustrumque beata
 Filia Adelheidis; noctem hîc producere somno,
 Et siccare iuvat vestem unumquemque, madentem
 Imbribus. Herbipolin melior via, & algida vento;
 (Wirzburgum vulgo) post quartam præbuit horam.
 Hic placido regit imperio Dux Franconas, idem
 Et Pastor, dives populis auroque, priusquam
 Barbara Gustavi spoliarent arma tyranni.
 Lux erat Ignat I Loiolæ debita sacris
 Pervigil, huc sera pertractus nocte quievi;
 Prævenit obsequio Princeps, unaque sacello
 Assidet, ac mensæ Patrum; tum comiter ædes
 In proprias transfert, multumque impertit honorem.
 Hic lustrare datur miseri vestigia belli,
 Arcem expugnatam, abruptumque è marmore pontem;
 Dejectasque domos, prædataque templa profanis
 Vtibus addicta; antiquo sed cuncta decori
 Restituit Princeps; studiis Collegia sacris

Instructa,

Instructa, innumeros olim servantia ephesos,
 Et depellendis exin tecta hospita morbis
 Commoda, perfugium miseris, prædivite censu
 Fundata inspicimus, cultuque virentia late
 Hortorum. Augusto interea reddente Kalendas;
 Permutatur iter; comitum pars altera cymbæ
 Sarcinaque immissa, oblique qua circuit agros
 Mœnus; nos sequimur recto quo tramite rheda
 Principis advectat. Trifenstein Hesperus omnes
 Iungit, ubi divo Augustino addicta caterva
 Officiosa, dapes ubertim ac vina ministrat.
 Solvimus inde ratem remis, cursuque secundo;
 Paucula sufficiunt victum jentacula, lembo
 Advecta, atque sitim compescit frigida, castrum
 Quam donat Werthain, Comitum prænobilis ades:
 Arces interea conscendit navita, Crosmel;
 Et Rotenselum, merces vectosque recensens.
 Appulimus noctu Freidenberg, imbre cadente;
 Klingenberg, & Werdt, adverso postera vento
 Obernburg Wolstatque aperit, cinerumque potentem
 Urbem Aschaffenburg, juxtaque palatia celsa,
 Magnorum regum veteres æquantia moles:
 Turribus assurgunt cælo quadrata rotundis
 Tecta, Moguntiaco constructa à Principe nuper.
 Addimus hic socium Francisci ex Ordine divi;
 Tarda rates pluviis exponit nocte Selingstat,
 Quam Selgenstadium Saliis auctoribus olim
 Indigenæ positam jactant; nunc Martia cædis
 Damna gemit: tenuis reficit nos mensa tabernæ;
 Et cellam dives Benedicti commodat ades.

F

Exoriens

Exoriens Titan suavit procedere lintrem :
 Ad laevam Steinheim jacet, Hanau dextera ripæ
 Occupat, exiguis juxta qua confluit undis
 Kuntzichius, fossa & gemino circumdata vallo,
 Aggeribusque tumens ; præreptam milite Adolphus
 Munit hanc multo, Martis certamine victor
 Sed recipit Cæsar : sua nauta hic nomina pandit
 Imperio promptus, petit inde umbracula, Mœno
 Qua salices altæ, sinuoso in margine, præstant.
 A quinta hic bibimus, sensimque appellimus uda
 Mœnia Francfurti. Urbis propugnacula cespes
 Aggerat, atque novo surgunt molimine turres.
 Trajectum signat nomen ; pons Saxenhausen
 Marmoreus jungit, vertas quam Saxonis ædes,
 Arcem prævalidam : confertis accola dives
 Mercibus exultans, auro ferroque superbit ;
 Libera gens gaudet sacro diademate crines
 Cingere Cæsaribus, misero sed corde rebellans
 Thura Deo superisque negat, cultumque vetustum.
 Rident hic pueri Æthiopem, saxisque repellunt
 Ad lintrem ; abscedo, veterem complexus amicum,
 Oppidulumque peto modicum miserabilis Hœstæ,
 Ignibus absuntæ magna cum Principis aula.
 Nubila lux sequitur, Kelsterbach, indeque Vlersheim,
 Russelsenque, novo & Gustavi nomine monstrans
 Munitas arces. medium orbis sole tenente
 Ingredivimur Rhenum ; lævaque Moguntia ripa
 Emicat, Augusti privigno condita Druso.
 Imperii vacuos fasces & jura sacratus
 Dirigit hic Princeps, & magni vota senatus,

Quo

Quo legitur Regum supremus in orbe futurus.
 Templâ nitent, amplâ visuntur Præsulis ædes,
 Rara vias calcât latas, & rara Lyceum
 Turba colit; Sueci restant incendia Martis;
 Sublimis magnæ collis supereminet urbi;
 Hanc duo collustrant inventis secula miris;
 Musarum genio decus immortalè, dedisse
 Centeros celeri libros excudere prælo,
 Non tarda scripsisse manu; stat plumbea quæque
 Littera lamellæ sculpta, at quæ jungitur apte
 In verba, & versus, atroque attacta colore,
 Imposito premitur folio, rursusque solutæ
 Litterulæ, cœunt rursus, varioque tenore
 Mox repetunt opus, atque immensa volumina præstant.
 Excipit hic ergo Princeps, & fronte serena
 Detinet in noctem; tum navis grandior, atque
 Remigio pollens, adverso flamine quamquam,
 Nos capit, atque Elfelt, Erbach, Gysena, Rodesheim
 Trajicit, & Bingæ sua vectigalia solvit:
 Ansonio ad Navam Gallo memorata fluentem
 Vrbs quondam magni fatalis funere Drusi:
 Hinc læva evitans scopulos in parte latentes,
 Qua laterum objectu montis se valle recondit
 Rhenus, & ambabus lascivit pampinus oris,
 Ernfelt inspicio, & muris de nomine turrim
 Mausturnum; effugium mediis erexerat undis
 Namque Palatinus, mediis & rursus in undis
 Expellunt dominum mures, ut fabula fertur
 Indigenas inter: ridens prætervehor Aschpers,
 Et Drechs, & Lorich, & Deibach postea, & Ambrach,

Dura quidem versu, sed talia nomina remex
 Pagorum expressit. Bachrach tum vidimus, urbem
 Sacratam Baccho; huic inter vineta dicarant
 Aram Germani, medioque in flumine turrim
 Pfaltz, Cubum, & Wesel, (priscis Vesalia quondam
 Mœnia, Mammeæ Augustæ celebrata sepulchro,)
 Rornich, & Sancti bina oppida utrinque Goari,
 Gurgite quo ratibus sat certa pericula subsunt.
 Welmenach, Werlen, Dalheim, Kæsterna, Boroven,
 Saltzich, atque Astmen noctu, Campisque tabernas
 Transvecti, ac Wiltzen, Boppartum appellimus, olim
 Bandobrigam; dulcis fudit quæ pocula Bacchi.
 Digredimur, nebulas Phœbo adducente, & Orestein,
 Et Braubach, & Pedernach dum nubila celant,
 Atque Reens, Laensteinque, aurum cui navita pendit;
 Præfulis insignem quarta Trevirensis ad urbem
 Venimus, ingenti edomitus qua ponte Mosella,
 Cui nomen factum, Rheni quia confluit undis.
 Est è conspectu montis fortissima dorso
 Rupis inaccessæ, gemino Hermensteina fluenti
 Et populis tutela suis; arx ima sub ictu
 Regia tutatur tecta, ac diverberat hostem:
 Hæc tamen infensi metuens à milite Adolphi,
 Sponte sua Gallos excepit; at inde recepta
 Cesareis Aquilis paret nunc. Humida nimbo
 Quamquam nox aperit, post primam exsolvimus, alta
 Pondera ubi erecto demittit trochlea ligno,
 Attollitque, agili & convertit machina gyro;
 Alluit hinc Engers flumen, si quando tumescit,
 Atque Andernacum, positis à Cæsare castris

Olins

Olim Antunnacum veterum monimenta vocarunt.
 Hinc Suecos nuper dejectos mœnibus altis,
 Servatamque urbem, referunt, alvearia in hostem
 Fœminea jaciente manu, Martemque fugante
 Armatis apibus; tantum sperare salutis
 VRBANAS per Apes valuit Germania victrix:
 Hic acidas vino miscent ad fercula lymphas,
 Delicium gratum, atque hepatis medicabile munus.
 Tum Ludstorff, Brisich, Amsten, Lintz præterit amnis,
 De more accedens solvit queis navita censum;
 Obvia fit Creaman, Terrisbrind, atque Patercal,
 Et plures fluido nascentes insulæ in alveo:
 Pagi, rura, urbes, & acuta cuspide fana
 Turrita, undoso lateri, ceu scena theatro,
 Stant super, ac variis eludunt pegmata visis.
 Excipit à pluviis Vbiorum Bonna madentes,
 Ara diu celebris; Cattis in prælia namque
 Agrippa duce devictis, tutoque recessu
 Rhenum traducta, Augusto gens condidit aram.
 Officiosa pii me invitat Principis aula;
 Atque ipse adveniens, postquam venatibus agro
 Indultum satis, ingenti dignatur honore,
 Ac navem munit magna stipante caterva
 Militis. ad decimam spectare Colonia muros
 Agrippina tuos licuit, longique laboris
 Atque viæ tandem chartæque imponere finem.